

JANSEN VAN RENSBURG, MARIA ELIZABETH (MARIÉ)

PSIGOSOSIALE ASPEKTE BINNE DIE WERKPLEK VAN PERSONE MET
GESIGGESTREMDHEID: 'N MAATSKAPLIKEWERKPERSPEKTIEF

MSD (MW)

UP

MEI 2006

**PSIGOSOSIALE ASPEKTE VAN PERSONE MET GESIGGESTREMDHEID
BINNE DIE WERKPLEK:
'n MAATSKAPLIKEWERKPERSPEKTIEF**

deur

MARIÉ JANSEN VAN RENSBURG

Voorgelê ter vervulling van 'n deel van die vereistes
vir die graad

MAGISTER SOCIALIS DILIGENTIAE

in

MAATSKAPLIKE GESONDHEIDSORG

in die

Fakulteit Geesteswetenskappe
(Departement Maatskaplike Werk en Kriminologie)

aan die

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA

Studieleier: Dr. C.L. Carbonatto

PRETORIA

MEI 2006

DANKBETUIGINGS

- Dr. C.L. Carbonatto, vir die geduld en leiding tydens die skryf van die mini verhandeling.
- My man, Bok, vir die volgehoue aanmoediging, motivering, geduld en opoffering deur die volle tyd van my studie.
- My kinders, Corlia en Frikkie Poolman, Rudolph, Andri, Johannes en Christine Piek, vir die geduld, ondersteuning en bystand gedurende my studiejaar.
- My dogter, Corlia Poolman vir die netjiese tikwerk.
- My ouers, Roelf en Koekie Feldtmann en skoonmoeder, Breggie Jansen van Rensburg, vir die ondersteuning en onderskraging.
- Denise Kocks en Marlize Leyden-Burger vir die keurige taalkundige versorging en motivering.
- Renier Feldtmann, my broer, vir jou geduld, tegniese en taalkundige versorging.
- Dr. Kobus Scholtemeyer, vir die aanmoediging in tye wat die moed byna ontbreek het om met die studie voort te gaan.
- Al my familieleden en vriende, vir die volgehoue aanmoediging en motivering.
- Al sewe die respondente, hul toesighouers en kollegas, vir hulle bereidheid om hul leefwêreld met ander te deel.
- My Hemelse Vader, wat my in staat gestel het om die studie uit te voer en af te handel.

OPSOMMING

PSIGOSOSIALE ASPEKTE BINNE DIE WERKPLEK VAN PERSONE MET GESIGGESTREMDHEID: 'n MAATSKAPLIKEWERKERSPEKTIEF

deur

MARIÉ JANSEN VAN RENSBURG

Studieleier

DR. C.L. CARBONATTO

DEPARTEMENT MAATSKAPLIKE WERK EN KRIMINOLOGIE
MSD (Maatskaplike Gesondheidsorg)

Hierdie navorsingstudie is gedoen ten opsigte van die psigososiale aspekte binne die werkplek van persone met gesiggestremdheid, ná mobiliteitsopleiding by Optima Kollege, Pretoria. Die doelwitte van die studie was die volgende:

- Om deur middel van 'n literatuurstudie en konsultasie met kundiges 'n teoretiese raamwerk saam te stel van die psigososiale aspekte van persone met gesiggestremdheid binne die werkplek na mobiliteitsopleiding by Optima Kollege.
- Om deur middel van 'n empiriese ondersoek die psigososiale aspekte na te vors van persone met gesiggestremdheid binne die werkplek na mobiliteitsopleiding by Optima Kollege.
- Om, na aanleiding van die teoretiese raamwerk en empiriese studie, gevolgtrekkings te maak en aanbevelings te doen vir beter aanpassing binne die werkplek van persone met gesiggestremdheid.

Hierdie kwalitatiewe studie het gepoog om die volgende navorsingsvraag te beantwoord: *Watter psigososiale aspekte word deur persone met gesiggestremdheid binne die werkplek ondervind en wat is die uitgangspunt van die toesighouers en kollegas daaromtrent?* Deur die beantwoording van dié vraag, het navorser gepoog om meer lig te werp op die psigososiale aspekte binne die werkplek van persone met gesiggestremdheid, ná opleiding by Optima Kollege. Na afloop van die navorsingstudie kon aanbevelings gedoen word ten opsigte van verbeterde aanpassing binne die werkplek van persone met gesiggestremdheid.

Nie-waarskynlike steekproefmetodes is gevolg om die vyf respondente te identifiseer. Data is versamel deur onderhoude aan die hand van semi-gestruktureerde onderhoudskedules te voer met vyf persone met gesiggestremdheid en 'n toesighouer en kollega van elk van die vyf persone met gesiggestremdheid. Hierdie onderhoude is op band opgeneem en getranskribeer, waarna dit verwerk en temas met subtemas aangeteken is.

Hierdie navorsingstudie was uitvoerbaar, aangesien dit binne die praktiese en finansiële raamwerk van die navorser was. Optima Kollege te Pretoria het toestemming verleen tot toegang van

bronne, data en name van oudstude te van die kolle ge.

Die volgende hoof temas – met sub temas – het uit die navorsing studie na vore gekom:

- Die aanpassing in Optima Kolle ge en die be lewenis van die opleiding
- Aanpassing by die werkplek en be leggings deur die werkgewers gemaak
- Psigososiale aspekte wat by die werkplek en binne die gemeenskap na vore kom
- Die toesighouer se be lewenis van die persoon met gesiggestremdheid en sy omstandighede
- Die kolle ga se be lewenis van die persoon met gesiggestremdheid en sy omstandighede.

Vanuit hierdie navorsingresultate is navorsers in staat gestel om aanbevelings vir die praktyk te doen.

- Op mikrovlak kan persone met gesiggestremdheid 'n rol speel deur vir toesighouers en kollegas te vertel wat hul behoeftes en probleme is.
- Op makrovlak kan werkgewers wat tans persone met gesiggestremdheid in diens het, ander werkgewers oorreed om ook persone met gesiggestremdheid in diens te neem. Wanneer vooroordele en stigmas deur positiewe inligting uit die weg geruim word, sal werkgewers meer gemotiveerd wees om persone met gesiggestremdheid in diens te neem.
- Op mesovlak kan die Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Blindes, Optima Kolle ge sowel as die openbare media, 'n leidende rol speel, deur middel van publikasie van positiewe artikels rakende persone met gesiggestremdheid. Optima Kolle ge behoort voort te gaan met die aanbieding van opleiding.

LYS VAN SLEUTELBEGRIPE

Gestremd

Gesiggestremd

Persone met gesiggestremdheid

Optima Kolle ge

Aanpassing

Rehabilitasie

Psigososiale aspekte

Werkplek

Toesighouer

Kolle ga

ABSTRACT

PSYCHOSOCIAL ASPECTS AT THE WORKPLACE OF PEOPLE WITH VISUAL IMPAIRMENT: A SOCIAL WORK PERSPECTIVE

by

MARIÉ JANSEN VAN RENSBURG

Supervisor

DR C.L. CARBONATTO

**DEPARTMENT OF SOCIAL WORK AND CRIMINOLOGY
MSD (SOCIAL HEALTH CARE)**

The goal of this study was to explore the psychosocial aspects within the workplace of people with visual impairment, after mobility training at Optima College Pretoria.

The objectives of this study were:

- To build up a theoretical framework by means of a literature study as well as consultation with experts on the psychosocial aspects of people with visual impairment within the workplace after mobility training at Optima College.
- To conduct an empirical study of the psychosocial aspects of people with visual impairment within the workplace after mobility training at Optima College.
- To come to conclusions and to make recommendations for improved adaptation of people with visual impairment within the workplace.

This qualitative study endeavoured to answer the following research question: *What are the psychosocial aspects experienced by people with visual impairment within the workplace and what are the viewpoints of supervisors and colleagues in this regard?* By answering this question, the researcher aimed to document these experiences to understand the phenomenon and to make recommendations for improved adaptation within the workplace.

Non-probability sampling methods were used to select the five respondents. Data was gathered by conducting interviews, using semi-structured interview schedules with five people with visual impairment, as well as a supervisor and colleague for each of the five respondents. These interviews were taped and transcribed and subsequently analysed, extracting themes as well as sub-themes.

The study was feasible, as it was within the financial and practical means of the researcher. She had access to the target group and she had permission from Optima College to conduct the study, using their resources, clients and data.

Five main themes emerged from the data analysis, namely:

- The adaptation at Optima College and the experience of the training
- Adaptation at the workplace and investments made by the employers
- Psychosocial aspects experienced within the workplace as well as in the community
- The experiences of the supervisor of the person with visual impairment
- The experiences of the colleague of the person with visual impairment.

From the research findings, recommendations were made on micro, macro and meso-levels.

- On micro-level, people with visual impairment can play a role by telling supervisors and colleagues about their needs and problems.
- On macro-level, recent employers of people with visual impairment can motivate other employers to employ people with visual impairment. When stigmatization as well as prejudices are removed from society, employers will be more motivated to employ people with visual impairment.
- On meso-level, Optima College, the South African National Council for the Blind, as well as public media, can play a leading role in publishing positive articles regarding people with visual impairment in the workplace. Optima College must continue with the training of people with visual impairment.

-

LIST OF KEY TERMS

Disabled

Visually impaired

People with visual impairment

Optima College

Adaptation

Rehabilitation

Psychosocial aspects

Workplace

Supervisor

Colleague

INHOUDSOPGAW

HOOFSTUK 1 UITEENSETTING VAN DIE NAVORSING	1
1.1 Inleiding	1
1.2 Motivering vir die keuse van die onderwerp	1
1.3 Probleemformulering	3
1.4 Doelstelling en doelwitte van die studie	4
1.4.1 Doelstelling van die studie	4
1.4.2 Doelwitte van die studie	4
1.5 Navorsingsvraag	4
1.6 Navorsingsbenadering	4
1.7 Soort navorsing	5
1.8 Navorsingsontwerp	5
1.9 Navorsingsprosedure en werkswyse	6
1.9.1 Data-insameling	6
1.9.1.1 Onderhoudskedule	6
1.9.1.2 Semigestruktureerde onderhoud	6
1.9.1.3 Waarneming en die maak van veldnotas	7
1.9.1.4 Bandopnames	7
1.9.2 Dataverwerking	7
1.9.2.1 Transkribering van die bandopnames	7
1.9.2.2 Die aantekening van temas wat na vore kom	8
1.9.2.3 Korrelasie tussen data en literatuur oor die onderwerp	8
1.10 Vooronderzoek	8
1.10.1 Literatuurstudie	8
1.10.2 Konsultasie met kundiges	9
1.10.3 Uitvoerbaarheid van die ondersoek	9
1.10.4 Toetsing van onderhoudskedule	10
1.11 Omskrywing van populasie, afbakening van steekproef en wyse van steekproefneming	10
1.11.1 Omskrywing van populasie	10
1.11.2 Afbakening van die steekproef	11
1.11.3 Kriteria vir die steekproef	11
1.11.4 Wyse van steekproefneming	11

1.12	Etiese aspekte	12
1.12.1	Blootstelling van of skade aan respondente	12
1.12.2	Ingeligte toestemming.....	12
1.12.3	Reg tot privaatheid en vertroulikheid	12
1.12.4	Moraliteit.....	13
1.12.5	Gebruik van hulpmiddels	13
1.12.6	Terugvoer aan respondente	13
1.13	Definisies van hoofkonsepte.....	13
1.13.1	Gestremdheid	13
1.13.2	Gesiggestremdheid	13
1.13.3	Aanpassing.....	14
1.13.4	Werkplek	14
1.14	Leemtes in die studie.....	15
1.14.1	Spreektaal van respondente	15
1.14.2	Gebrek aan repondente wat aan vereistes voldoen.....	15
1.14.3	Die gebruik van skuilname.....	15
1.14.4	Skakeling met Navorsers in Nederland.....	15
1.15	Indeling van die navorsingsverslag.....	15
HOOFSTUK 2 GESIGGESTREMDHEID AS VERSKYNSEL.....		16
2.1	Inleiding	16
2.2	Gesiggestremdheid	16
2.2.1	Kategorieë van gesiggestremdheid	16
2.2.2	Definisie van gesiggestremdheid	16
2.2.3	Standardisasie van toetsing.....	16
2.2.4	Wyse van toetsing	17
2.3	Omvang van gesiggestremdheid	18
2.3.1	Getalle	18
2.3.2	Geslag	19
2.3.3	Arbeidsmark	19
2.3.4	Ontwikkelde lande	20
2.3.5	Ontwikkelende lande	20
2.3.6	Suid-Afrika.....	20
2.4	Gesiggestremdheid as verskynsel.....	21
2.4.1	Anatomie van die oog.....	22
2.4.2	Oorsake van gesiggestremdheid	23
2.4.2.1	Katarakte	23

2.4.2.2	Gloukoom	24
2.4.2.3	Diabetiese retinopatie	25
2.4.2.4	Ouderdomsverwante makulêre degenerasie	26
2.4.2.5	Kinderblindheid	27
2.4.2.6	Foute ten opsigte van gesigskerpte	27
2.4.2.7	Trauma	28
2.5	Rehabilitasie	28
2.5.1	Rehabilitasie gedefinieer	29
2.5.2	Doel van rehabilitasie	29
2.5.3	Beginsels van rehabilitasie	30
2.5.4	Gemeenskapsgebaseerde rehabilitasie	31
2.5.5	Uitkoms van rehabilitasie	32
2.6	Psigososiale aanpassing na diagnose	33
2.6.1	Emosionele belewenis van die self	33
2.6.2	Verlies ten opsigte van persoonlikheid	33
2.6.3	Verlies aan kommunikasie	34
2.6.4	Verhoudinge	34
2.6.5	Ekonomiese faktore	35
2.7	Hulpmiddels	35
2.7.1	Braille	35
2.7.2	Wit kiere	36
2.7.3	Elektroniese hulpmiddels	36
2.7.4	Grootdrukboeke	36
2.7.5	Gidshonde	36
2.8	Samevatting	37
HOOFSTUK 3 DIE GESIGGESTREMDE BINNE DIE WERKPLEK		39
3.1	Inleiding	39
3.2	Wetgewing	39
3.3	Regte van persone met gesiggestremdheid	40
3.4	Noodsaaklikheid van opleiding	41
3.4.1	Spesiale skoolopleiding versus hoofstroomonderwys	41
3.4.2	Mobiliteitsopleiding	42
3.5	Beroepskeuses	42
3.5.1	Beskutte, beskermde of ope arbeidsmark	42
3.5.2	Tradisionele beroepe vir persone met gesiggestremdheid	43

3.5.3	Hedendaagse beroepe vir persone met gesiggestremdheid	44
3.6	Indiensneming	44
3.6.1	Motiewe vir indiensneming	45
3.6.2	Redes vir diensverlating aldan nie	45
3.7	SANRB	47
3.7.1	Struktuur van die SANRB	47
3.7.2	Funksies in die SANRB	47
3.8	Optima kollege.....	48
3.8.1	Agtergrond.....	48
3.8.2	Leuse en simboliek van Optima Kollege	48
3.8.3	Visie en missie van Optima Kollege.....	48
3.8.4	Struktuur van Optima Kollege	48
3.8.5	Opleiding by Optima Kollege	49
3.9	Die werkplek	51
3.9.1	Die werkgewer	51
3.9.1.1	Houding van die werkgewer.....	51
3.9.2	Aanpassings deur die werkgewer gemaak	52
3.9.3	Die kollega.....	54
3.10	Aanpassing van persone met gesiggestremdheid binne die werkplek	55
3.10.1	Hantering van stres.....	55
3.10.2	Motivering	55
3.10.3	Wanbegrip vir behoeftes	56
3.10.4	Vooroordele en mites.....	56
3.11	Maatskaplikewerkhulpverlening aan persone met gesiggestremdheid	57
3.12	Samevatting.....	59
HOOFSTUK 4 EMPIRIESE GEGEWENS		60
4.1	Inleiding	60
4.2	Navorsingsmetodologie	60
4.2.1	Doelstellings van die navorsingstudie	60
4.2.2	Doelwitte van die navorsingstudie	60
4.2.3	Navorsingsvraag.....	60
4.2.4	Navorsingsbenadering, ontwerp en metodologie	61
4.3	Navorsingsbevindings	61
4.3.1	Biografiese profiel.....	62

4.3.2	Gevallstudie – respondent 1	63
4.3.2.1	Onderhoud met persoon met gesiggestremdheid	63
4.3.2.2	Onderhoud met haar toesighouer	64
4.3.2.3	Onderhoud met haar kollega	65
4.3.2.4	Evalueerende gevolgtrekkings	65
4.3.3	Gevallstudie – respondent 2	65
4.3.3.1	Onderhoud met persoon met gesiggestremdheid	65
4.3.3.2	Onderhoud met haar toesighouer	66
4.3.3.3	Onderhoud met haar kollega	67
4.3.3.4	Evalueerende gevolgtrekking	67
4.3.4	Gevallstudie – respondent 3	67
4.3.4.1	Onderhoud met persoon met gesiggestremdheid	67
4.3.4.2	Onderhoud met sy toesighouer	69
4.3.4.3	Onderhoud met sy kollega	69
4.3.4.4	Evalueerende gevolgtrekking	69
4.3.5	Gevallstudie – respondent 4	69
4.3.5.1	Onderhoud met persoon met gesiggestremdheid	69
4.3.5.2	Onderhoud met haar toesighouer	71
4.3.5.3	Onderhoud met haar kollega	72
4.3.5.4	Evalueerende gevolgtrekking	72
4.3.6	Gevallstudie – respondent 5	72
4.3.6.1	Onderhoud met persoon met gesiggestremdheid	72
4.3.6.2	Onderhoud met sy toesighouer	73
4.3.6.3	Onderhoud met sy kollega	74
4.3.6.4	Evalueerende gevolgtrekking	74
4.3.7	Temas en subtemas	74
4.3.7.1	Tema 1: Optima Kollege	75
4.3.7.2	Tema 2: Werk en werkplek	78
4.3.7.3	Tema 3: Psigososiale aspekte	84
4.3.7.4	Tema 4: Die toesighouer	92
4.3.7.5	Tema 5: Die kollega	98
4.4	Analisering en ontleding van temas en subtemas	101
4.4.1	Tema 1: Optima Kollege	101
4.4.2	Tema 2: Werk en Werkplek	102
4.4.3	Tema 3: Psigososiale aspekte	102
4.4.4	Tema 4: Die toesighouer	103
4.4.5	Tema 5: Die kollega	103
4.5	Samevatting	104

HOOFSTUK 5 SAMEVATTING, GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS.....	105
5.1 Inleiding	105
5.2 Doelstelling en doelwitte van die studie	105
5.2.1 Doelstelling.....	105
5.2.2 Doelwitte.....	106
5.3 Navorsingsvraag.....	106
5.4 Samevatting van die navorsingsresultate	107
5.5 Gevolgtrekkings.....	107
5.6 Aanbevelings.....	109
5.6.1 Mikrovlak	110
5.6.2 Makrovlak	110
5.6.3 Mesovlak	110
5.7 Samevatting.....	110
BRONVERWYSINGS.....	111
BYLAE A: TOESTEMMINGSBRIEF VIR RESPONDENT.....	120
BYLAE B: TOESTEMMINGSBRIEF VIR KOLLEGA.....	121
BYLAE C: TOESTEMMINGSBRIEF VIR SUPERVISOR.....	122
BYLAE D: SEMIGESTRUKTUREERDE ONDERHOUDSKEDULE VIR RESPONDENT.....	123
BYLAE E: SEMIGESTRUKTUREERDE ONDERHOUDSKEDULE VIR SUPERVISOR.....	124
BYLAE F: SEMIGESTRUKTUREERDE ONDERHOUDSKEDULE VIR KOLLEGA.....	125
BYLAE G: VERSOEK TOT TOESTEMMING.....	126
BYLAE H: TOESTEMMING VERLEEN DEUR OPTIMA KOLLEGE.....	127
BYLAE I: VERSOEK TOT TOESTEMMING.....	128
BYLAE J: TOESTEMMING VERLEEN DEUR OPTIMA KOLLEGE.....	130

OPGAWE VAN FIGURE

Figuur 2.1: Voorbeeld van Snellenkaart.....	18
Figuur 2.2: Diagrammatiese voorstelling van die oog (Oorerflike oogafwykings en u, [sa]:3).....	22
Figuur 3.3: Organogram van Optima Kollege.....	49
Figuur 4.1: Temas.....	75
Figuur 4.2: Tema 1 en subtemas	75
Figuur 4.3: Tema 2 en subtemas	79
Figuur 4.4: Tema 3 en subtemas	84
Figuur 4.5: Tema 4 en subtemas	92
Figuur 4.6: Tema 5 en subtemas	98

OPGAWE VAN TABELLE

Tabel 2.1: Categories of Visual Impairment. (Adapted from the International Classification of Diseases, World Health Organization, 1977.)	17
Tabel 2.2: Beraamde getal blinde persone wêreldwyd.....	18
Tabel 2.3: 'n Kritiese vergelyking tussen beginsels vir rehabilitasie in A National Health Plan for South Africa en die White Paper for Social Welfare	30
Tabel 4.1: Biografiese profiel	62